

Ҳадис дарслари (39-дарс) Ислом ва иймоннинг баёни ҳақида

15:30 / 27.06.2019 5342

1- ????? ?????? ?????? ?????? ??????? ??????? ???????

?????? ??????: ?????? ?????????? ?????? ??? ?????? ?????

?????: ??????? ?????????????????? ?????? ??????? ??????????????

????? ??? ?????????? ?????????? ?????? ?????????? ??????????????

????????? ?????? ?????????????? ?????????????? ??????????????

????????????? ?????????????? ?????????????? ??????????????.

????????? ?????????????????????? ??????????????????

????????????????? ??????????????????.

1. Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ислом беш нарсага бино қилингандир: «Лаа илааҳа иллаллоҳу Муҳаммадур Расулуллоҳ», деб шаҳодат келтириш, намозни тўқис адо этиш, закот бериш, ҳаж қилиш ва Рамазон рўзасини тутиш», дедилар».

Бухорий, Муслим, Термизий ва Насайй ривоят қилганлар.

Шарҳ: Аввало, ушбу ҳадиснинг ровийси Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳунинг қисқача таржимаи ҳоллари билан танишиб чиқайлик.

Исмлари Абдуллоҳ, кунялари Абу Абдурраҳмон, оталари Умар ибн Хаттоб, оналари Зайнаб бинти Мазъундир. Абдуллоҳ ибн Умар ҳали балоғат ёшига етмай, оталари билан Маккада Исломга кирдилар. Бадр ва Уҳуд жангларида қатнашиш учун Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламдан рухсат сўраганларида, ёшлари кичик бўлганлиги сабабли рухсат бермадилар. Лекин Хандақ жангига чиққанлар. Ана шу вақтда Ибн Умарнинг ёшлари ҳали ўн бешдан ўтмаган эди. Оталари билан бирга Мадинага ҳижрат қилдилар. Ёшлари йигирмага етганда Маккани фатҳ этишда иштирок этдилар.

Абдуллоҳ ибн Умар ёшлик вақтларидан тақводор, ифбатли эдилар. У кишини Қуррайш ёшлари ичида нафсига молик кишилардан, деб танишарди. Кишилар орасида сахийлик ва ростгўйлик билан ҳам машҳур эдилар. Аллоҳ йўлида ҳақдорлар учун бир кунда юзта туяни инъом этганлари ривоятларда келади. Доимо етим ва мискинлар билан бирга овқатланиб юрар, агар бирор маърака қиладиган бўлсалар, унга фақат етим ва камбағалларни таклиф қилар эдилар. Албатта, бу сахийликлари фахр ёки мақтов учун эмас, балки Аллоҳ йўлида бўлар эди. Абдуллоҳ ибн Умар зоҳидлардан эдилар. Дунёга мойил ҳам бўлмас ва унга ортиқча ҳаракат ҳам қилмас эдилар, балки ундан баданларини тўсгудек кийимни, эгилган беллари тўғри бўлгудек таомни умид қилар эдилар, холос.

Ибн Умар кечалари кўп намоз ўқиб, доим Қуръон тиловат қилиб, Аллоҳни кўп зикр қилардилар. Агар огоҳлантирувчи, қўрқитувчи оят эшитсалар,

кўзларига ёш ёмғир каби қуйилиб келарди. Ибн Умар туннинг кўп қисмида намоз ўқиб чиқар, тонг саҳарларда эса истиффор айтиб, йиғлаб чиқардилар.

Улуғ зотлардан Товус раҳматуллоҳи алайҳи: «Ибн Умардан кўра тақволи, Ибн Аббосдан кўра билувчи роқ кишини кўрмадим», дейди.

«Лан танаалул бирро хаттаа тунфиқуу миммаа туҳиббун» («Яхши кўрган нарсаларингиздан инфоқ қилмагунингизча яхшиликка эриша олмайсизлар») ояти каримаси нозил бўлганида Ибн Умар Румайса исмли чўриларини Аллоҳ йўлида озод қилдилар ва: «Аллоҳга қасамки, дунёда энг яхши кўрган кишим сенсан, озодсан, кетавер», деб айтдилар.

Улуғ зотлардан Нофеъ айтадилар: «Агар Ибн Умарга дунё ишларидан бирор нарса оғир келиб қолса, Роббларига яқин бўлар эдилар».

Жобир ибн Абдуллоҳ розияллоҳу анҳу айтадилар:

«Абдуллоҳ ибн Умардан бошқа молу дунёга мойил бўлиб кетмаган бирор кишини кўрмадик».

Кишилар айтишар эди: «Абдуллоҳ ибн Умарнинг зоҳидликлари оталаридан мерос эди. Шунингдек, дин таълимотларини ҳам оталаридек касб қилган эдилар. Ҳар бир ишда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васалламга ва оталарига эргашар эдилар. У зотнинг қалблари беҳожатлик билан тўлган эди. Ақллари олий даражада, руҳлари эса пок эди. Агар ҳузурларида Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам зикр қилинсалар, у зотга бўлган муҳаббатларидан кўзлари ёшга тўлар эди».

Ибн Умарда уламоларга хос бўлган бир хислат бор эди. Агар инсонлар бирор нарсада жоҳиллик қилсалар, уларга адоватларини зоҳир қилмас ёки жавобни узиб қўймас эдилар. Агар билмайдиган нарсалари тўғрисида сўралса, дарҳол «Билмайман», деб айтар эдилар.

Ибн Умар ҳаммаси бўлиб 2630та ҳадис тўплаб, Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан кейинги ўринни эгалладилар. Ибн Умар ҳадисларни Абу Бакр Сиддиқ, Умар ибн Хаттоб, Усмон ибн Аффон, Абдуллоҳ ибн Масъуд каби улуғ саҳобалардан ва Оиша ҳамда Ҳафса оналаримиздан ривоят қилдилар. У зотдан Саъид ибн Мусаййиб, Ҳасан Басрий, Ибн Шихоб Зухрий, Ибн Сийрийн, Нофеъ, Мужоҳид, Товус, Икрима каби тобеъинлар ривоят қилдилар.

Абдуллоҳ ибн Умар ҳижратнинг 73 йили 84 ёшларида Макка шаҳрида бу фоний дунёдан дорулбақога риҳлат қилдилар.

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васаллам ушбу ҳадиси шарифни баён қилишда истиъора ишлатмоқдалар. Яъни, у зот Ислом динини бир бинога ўхшатмоқдалар. «Бино қилинди» деб, бино қилувчини мажҳул қолдирмоқдалар. Чунки арабларда ишнинг бажарувчиси жуда аниқ-равшан бўлса, шундай услуб ишлатилади. Исломнинг бино қилувчиси Аллоҳ таоло бўлиб, бу маълум ва машҳур эканидан «Ислом бино қилинди» дейилмоқда. Лекин бу ҳадисда тўлиқ, мукамал бино ҳақида эмас, бинонинг асосини ташкил қилувчи беш рукн ҳақида сўз кетмоқда. Шунинг учун ҳам:

«Ислом беш нарсага бино қилинди», дейилмоқда. Демак, Ислом биносининг қаддини кўтариб турадиган асосий рукнлар ушбу ҳадисда зикр қилинаётган беш нарсадир:

1. Аллоҳ таолонинг ибодатга сазовор ягона Зот экани ва Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васаллам Аллоҳнинг Пайғамбари экани ҳақида шаҳодат бериш.
2. Фарз қилинган беш вақт намозни ўз вақтида тўла-тўқис адо этиш.
3. Моли нисобга етса, закотини бериш.
4. Қодир бўлганда Байтуллоҳни ҳаж қилиш.
5. Рамазон ойи рўзасини тутиш.

Ушбу беш рукннинг ҳар бири ҳақида китобимизда алоҳида ҳадислар тўплами келиши туфайли улар ҳақидаги батафсил сўзни кейинга сурамиз.

Мазкур нарсалар Ислом биносининг асосий рукнлари бўлганлиги учун Ислом ўша беш нарсага бино қилинган, дедик. Аммо бу Ислом фақат беш нарсадан иборат, дегани эмас. Улар асос ва устундир. Ҳар бир бинонинг асоси ва устуни унинг ўзагини ташкил қилганидек, бу беш нарса ҳам Исломнинг ўзагини ташкил қилади. Бино мукамал бўлиши учун асос устига, устун атрофига девор урилади. Сўнг шифт қилиш ва бошқа зарур ишларни бажариш лозим бўлади. Исломнинг бошқа фарз ва вожиблари ҳам шунга ўхшайди.

«Лаа илааҳа иллаллоҳу Муҳаммадур Расулуллоҳ» иймон рукнининг ўзаги бўлса, фаришталарга, пайғамбарларга, илоҳий китобларга, яхшию

ёмон қадар Аллоҳдан эканига ва бошқа лозим бўлган нарсаларга иймон келтириш унга тобеъ бўлади.

«**Намоз**» амалий, баданий-жисмоний, руҳий ибодатларнинг рукнидир. Бошқа шунга ўхшаш ибодатлар эса унга тобеъ бўлади.

«**Закот**» молиявий ибодатларнинг рукнидир. Бошқа молиявий ибодатлар унга тобеъ бўлади.

«**Ҳаж**» ҳам молиявий, ҳам жисмоний ибодатларнинг рукнидир. Бошқа молиявий, жисмоний ибодатлар унга тобеъ бўлади.

«**Рўза**» тарк қилиш (ўзини тийиш) ибодатлари рукнидир. Бошқа ўзини тийиш ибодатлари унга тобеъ бўлади.

Буларнинг ҳаммаси қўшилганда Ислом биноти мукамал ҳолатга келади.

Ушбу ҳадисдан олинадиган фойдалар:

Ҳадисда мусулмон инсон учун ушбу беш нарсани рукн ибодат экани аниқ кўриниб турибди.

1. Ушбу беш рукн фарзи айналдир, яъни, ҳар бир шахсга алоҳида, бевосита фарздир. Мусулмонман, деган одам бу ибодатларни шахсан ўзи адо қилиши фарз. Бу ибодатларни биров адо қилса, бошқадан соқит бўлмайди. Ота адо қилгани билан, боладан соқит бўлмайди. Она адо қилгани билан, қиздан соқит бўлмайди.

2. Бу ҳадисдан Ислом айнан ушбу беш рукнга бино қилинганини билиб олмоқдамиз. Демак, Ислом бу беш нарсадан бошқага бино қилиниши мумкин эмас.

Хулласи калом, ушбу буюк ҳадиси шарифдаги асосий рукнлардан бошқа нарсани Ислом биноти учун рукн бўла олмайди.

Ҳадиси шарифдан чиқадиган ҳикматлар:

Ўзида буюк маъноларни мужассам қилган ушбу ҳадиси шарифдан, унда зикр этилган рукнлардан келиб чиқадиган ҳикматлар ҳақида жилд-жилд китоблар ёзилган, кўплаб ваъз-насихатлар қилинган. Улар шунчалик кўпки, санаб адоғига етиш ҳам қийин.

Аллоҳ таоло ҳақимдир. У Зот беҳикмат иш қилмайди. Инсониятга Исломни қиёмат кунигача икки дунё саодат йўлини кўрсатувчи Ўзининг охириги дини

қилиши ҳам бир олам ҳикматдир. Инсоният босиб ўтган йўл, қилиб кўрган тажрибалар Исломсиз мақсадга етиб бўлмаслигини кун сайин кўрсатмоқда.

Инсониятнинг яқка илоҳий маъбудга эътиқод қилишга муҳтож эканини ҳам тажриба кўрсатди. Худосизлик нима экани, қандай балоларга гирифтор қилиши синаб, татиб кўрилди. Кўпхудолик ҳам фойда бермаслигини ҳамма тушуниб бормоқда. «Аллоҳнинг ўғли бор, Аллоҳ уч шахс – ота, ўғил ва муқаддас руҳларнинг қўшилишидир», деб даъво қилганлар ҳам ҳозирда ўзларининг ақийдалари нотўғри эканини тушуниб етмоқдалар.

«Муҳаммадур Расулуллоҳ» эса ўзининг инсон ҳаёти учун нақадар зарурлигини аниқ аён этди. Инсоният учун Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи васалламдек ўрнак бўларли зот, йўлбошчи қайтиб туғилмади. Бу ҳозирги кунда ҳар дамда, ҳар қадамда сезилиб турибди. Инсон ўрнак олиши учун унинг ўзи ихтиёр қилган шахслар фойда бермаяпти. Хаёлда тўқиб олинган сохта ибратлар ҳам иш бермай қўйди. Бугунги кунда айниқса, Муҳаммад алайҳиссаломга душман бўлган ғарб юртларида у зот соллаллоҳу алайҳи васалламнинг шахсларига эҳтиёж кучайиб бормоқда.

Аввалроқ буюк инглиз ёзувчиси Бернард Шоу: «Агар Муҳаммад пайғамбар тирик бўлганида, бизнинг ҳаётий муаммоларимизни бир пиёла қаҳва устида ҳал қилиб берар эди», деган бўлса, яқинда ғарблик мутахассислар кишилик тарихида инсониятга энг кўп фойда келтирган юз киши рўйхатини тузиб чиқиб, унда Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи васалламни биринчи ўринга қўйдилар. Бу ерда гап моддий фойдалар ҳақида кетмоқда. Шундай экан, мусулмонман, деб юрганлар ўзларининг Пайғамбарлари билан ҳар қанча фахрлансалар арзийди. У кишидан ҳар нарсада ўрнак олишлари, ҳар ишда у зотнинг суннатларига амал қилмоқлари зарур.

«Намоз» инсоннинг кундалик ҳаёти учун ҳар томонлама зарур амал экани илмий равишда ҳам исботланмоқда. Намоз ўзининг сон-саноқсиз фойдалари билан инсон ҳаётини ҳамма соҳаларда тартибга солиб турувчи восита экани тобора аён бўлмоқда. Ҳозирги кунда илмий йўл билан ҳаёт кечириш услубини излаган моддий тараққий этган юртлар аҳолисининг кўпчилиги намоз туфайли Иломга кирмоқдалар. Кишининг ҳар тарафлама поклигини, соғлигини таъминловчи, уни Аллоҳ билан, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам билан, мўмин биродарлари билан доимий алоқада ушлаб турувчи намознинг аҳамиятини энди ким инкор қила олади?!

«Поклик» сўзидан олинган «Зако́т» асосида қурилган иқтисодий алоқаларгина инсониятнинг иқтисодий муаммоларини ҳал қилиши мумкинлигига ишончимиз комил.

«Ҳаж» «зиёрат» маъносини англатади. Уни адо этиш учун сафар қилиш лозим бўлади. Ҳажда дунёнинг турли бурчакларидан келган одамлар учрашиб, турли муаммоларини ҳал этишга уринадилар. Дунёда кундан-кунга саёҳат ширкатлари кўпайиб, турли халқаро учрашувлар сони ортиб бораётганининг ўзиёқ ҳажнинг инсоният ҳаётида қанчалик зарур нарса эканини кўрсатиб турибди. Мазкур саёҳат ширкатлари ва учрашувлар одамлар томонидан ўз эҳтиёжларини қондириш учун бир уриниш, холос. Уни инсоннинг ўзи ўйлаб топгани учун ҳам камчиликлардан холи эмас.

Исломиий зиёрат ва учрашувларда эса ҳамма нарса ҳалоллик-поклик билан ҳалоллик-поклик йўлида бўлади.

Бугунги кунда «Рўза»нинг фойдасини рўза нималигини билмайдиган халқлардан сўраш керак. Улар асрлар давомида ўзлари учун руҳий, жисмоний соғлиқ манбаини излаб, сон-саноксиз тажрибалар ўтказиб, бу нарса «ихтиёрий очлик»да эканини милодий йигирманчи асрнинг охирига келибгина тушуниб етдилар. Исломи эса бу нарсани мусулмонларга бундан ўн беш аср муқаддам исботлаб қўйган ва ибодат сифатида буюрган эди.

Аввал айтганимиздек, Аллоҳ хоҳласа, бу рукнлар ҳақида ўз ўрнида алоҳида сўз юритамиз. Ушбу айтилганлар уммондан томчи, холос.

«Ҳадис ва ҳаёт» II жуз (Исломи ва иймон) китобидан